

УСТИМЕНКО О. С.,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
конституційного і міжнародного права
факультету № 4
(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

УДК 342.92

СУТНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

У статті акцентується увага на аналізі поняття «професійна етика». Досліджуються основні принципи професійної етики державного службовця. Зроблено висновок щодо значимості професійної етики в професійній діяльності державного службовця.

Ключові слова: державний службовець, державна служба, етика, професійна етика.

В статье акцентируется внимание на анализе понятия «профессиональная этика». Исследуются основные принципы профессиональной этики государственного служащего. Сделан вывод о значимости профессиональной этики в профессиональной деятельности государственного служащего.

Ключевые слова: государственный служащий, государственная служба, этика, профессиональная этика.

In the article attention is devoted to analysis of definition of “professional ethics”. The fundamental principles of state employee’s professional ethics are researched. The conclusion of importance of state employee’s professional ethics was drawn in the article.

Key words: state employee, public service, ethics, professional ethics.

Вступ. Сучасний період розвитку нашої Батьківщини як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави [1, с. 1] характеризується змінами в політичній, економічній та соціальній сферах. Крім того, відбувається реформування особливого державно-правового й соціального інституту – державної служби України. Державна служба в Україні – частина сучасного розвиненого суспільства, яка є ефективним механізмом здійснення завдань та функцій державного управління, задоволення інтересів суспільства та забезпечення громадської довіри. Якісне та своєчасне виконання державними службовцями покладених на них повноважень впливає на ефективність функціонування органу управління, державної служби та всебічний розвиток держави в цілому.

Професійна діяльність державного службовця вимагає високого рівня професіоналізму: вона має не лише відповідати положенням чинного законодавства, а й враховувати моральні, психологічні аспекти діяльності. Не останню роль у трудовій діяльності державного службовця відіграє професійна етика.

Проблема професійної етики була предметом дослідження багатьох учених, праці яких, безперечно, мають науково-практичну цінність. Слід відзначити, що значний внесок у розробку питань професійної етики державних службовців зробили такі провідні науковці,



як В. Авер'янов, О. Бандурка, Ю. Битяк, І. Греков, М. Іншин, В. Копейчиков, О. Петришин, А. Півень, М. Рудакевич, В. Саламатов, Л. Сергеева, О. Синявська та ін.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на підставі наявних досліджень, з урахуванням норм чинного законодавства та власних спостережень з'ясувати сутність, дослідити основні принципи та встановити шляхи підвищення професійної етики державного службовця.

Результати дослідження. Державна служба є ключовим елементом системи державного управління, від ефективного функціонування якого залежить додержання конституційних прав і свобод громадян, послідовний розвиток країни [2, с. 255]. Державна служба є професійною сферою діяльності державних службовців як особливої соціальної групи суспільства [3, с. 40].

Відповідно до Закону України «Про державну службу» державний службовець – це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням принципів державної служби [4, с. 43].

А. Товмач висловлює слушну думку, що якісний рівень діяльності державного службовця сьогодні залежить не тільки від його кваліфікації, але й від морально-етичних підвалин здійснення своїх обов'язків [5, с. 160]. Особливе місце в професійній діяльності державного службовця займає професійна етика.

На сьогодні професійна етика в державній службі сприймається як необхідність, запорака якісного управління. У теорії державного управління та в інших галузях знань етика державних службовців пов'язана з багатьма науковими й практичними проблемами: суспільною сутністю державного управління, внутрішнім державним менеджментом, державним управлінням основними сферами суспільного життя, взаємовідносинами державних органів з інститутами громадянського суспільства, організацією діяльності державного апарату, добором, підготовкою і підвищенням кваліфікації кадрів державних службовців тощо [6, с. 20].

Професійна етика державних службовців має державно-управлінську функцію, а різноманітність виконуваних ними функцій вимагає складного поєднання морально-етичних якостей, в основі яких мають бути чіткі етичні принципи та моральний світогляд, тому що від державної служби залежить досягнення цілей держави, повнота і своєчасність виконання завдань, а в кінцевому підсумку – надання якісних державних послуг та задоволення законних вимог і потреб громадян України [7].

Для аналізу сутності та специфіки професійної етики державного службовця необхідно розглянути поняття професійної етики, які містяться в науково-юридичній літературі.

На думку О. Бандурки, професійна етика є частиною реального суспільного середовища, яке оточує кожного члена суспільства, і містить у собі конкретні риси всього устрою життя суспільства: економічних відносин, форм розподілу, обслуговування, стану ідеології, моральних стосунків, права, правоохоронної й судової практики [8, с. 27]. Також професійну етику визначають як кодекс правил, що зумовлює поведінку спеціаліста в службовій обстановці, норм, які відповідають чинним законам та відомчим нормативним документам, професійним законам, стосункам у колективі, глибокому усвідомленню моральної відповідальності за виконання професійних обов'язків [9, с. 12]. М. Рудакевич визначає професійну етику як своєрідну форму самоорганізації моральної свідомості й відповідної професійної поведінки суб'єкта професійної діяльності [6, с. 68].

Під професійною етикою також прийнято розуміти історично сформовану сукупність моральних приписів, норм, кодексів, оцінок, наукових теорій про обов'язкову поведінку представника певної професії, його моральні якості, що впливають із соціальних функцій й обумовлені специфікою трудової діяльності [10].

Отже, на підставі аналізу та узагальнення існуючих у науково-юридичній літературі понять, пропонуємо трактувати професійну етику як сукупність моральних принципів та



норм, яких повинен безперервно дотримуватися державний службовець у своїй професійній діяльності та які не повинні суперечити нормам чинного законодавства, інтересам оточуючих осіб та держави.

Варто зауважити, що професійна етика регулює:

- 1) прийняття рішень у типових і нетипових ситуаціях професійної діяльності;
- 2) вирішення етичних проблем колективної діяльності, оскільки загальна теорія етики традиційно досліджує вчинки окремої людини;
- 3) аналіз і визначення загальних моральних основ професійної діяльності;
- 4) залучення до вирішення моральних проблем знань з інших галузей науки: політичних, управлінських, поведінкових, організаційних, правових, економічних тощо;
- 5) пропаганду моральних ідеалів, процеси утвердження цінностей і взірців, до яких необхідно прагнути професійним групам і працівникам у своїй діяльності служіння [6, с. 69].

Таким чином, завдання професійної етики державного службовця полягає у втіленні етичних норм та принципів у специфічних умовах його трудової діяльності, створенні морально-професійної моделі поведінки під час здійснення ним своїх професійних обов'язків.

З метою регулювання питань професійної етики державної служби 11 лютого 2016 року були прийняті Правила етичної поведінки державних службовців. Відповідно до вищезазначених Правил державні службовці у своїй діяльності керуються принципами етики державної служби, що ґрунтуються на положеннях Конституції України [1], законодавства про державну службу та запобігання корупції, а саме:

- 1) служіння державі й суспільству;
- 2) гідної поведінки;
- 3) доброчесності;
- 4) лояльності;
- 5) політичної нейтральності;
- 6) прозорості й підзвітності;
- 7) сумлінності [11, ст. 2].

Слід також звернути увагу, що В. Кушнірюк до основних принципів професійної етики державного службовця відносить:

- 1) пріоритет інтересів державної служби;
- 2) уникнення конфлікту інтересів;
- 3) неупередженість;
- 4) політичну нейтральність;
- 5) прозорість службової діяльності державних службовців;
- 6) забезпечення конфіденційності;
- 7) уникнення отримання неправомірної вигоди у зв'язку зі здійсненням службової діяльності [12, с. 34].

На наш погляд, список вищезазначених принципів професійної етики не є вичерпним. До нього можна також додати поважність, відкритість, корпоративність, вміння налагоджувати зв'язок з оточуючими тощо. Необхідно зауважити, що принципи професійної етики є певними факторами регулювання службової діяльності державного службовця, що впливають на формування у нього пріоритету задоволення суспільних інтересів над власними. Додержання одних принципів спонукає до реалізації інших, і навпаки, порушення одного із принципів негативно відображається на виконанні інших [13, с. 55].

Отже, можна зробити висновок, що, керуючись вищезгаданими принципами, державний службовець має бути відвертим і чесним, надаючи професійні послуги, бути справедливим, об'єктивним, ввічливим, уважним старанним; постійно підтримувати свою професійну компетентність, знання та навички на високому рівні; дотримуватися вимог стосовно обмежень у політичній діяльності; не розголошувати в особистих та корисливих цілях інформацію, отриману під час своєї професійної діяльності; виявляти ініціативу та бажання працювати, розвиватися як професіонал своєї справи.



Висновки. Якість виконання професійних обов'язків державного службовця, незалежно від посади, яку він займає, залежить від багатьох факторів: професійних навичок та правових знань, його зацікавленості в роботі, ставлення до населення, мови, зовнішнього вигляду, дотримання етичних норм і правил тощо. Крім того, діяльність державного службовця повинна бути спрямована на підвищення позитивної репутації професії, розвиток органів державної влади та держави в цілому.

Важливість професійної етики державного службовця полягає в тому, що вона виражає модель моральної орієнтації в професійній поведінці державного службовця, сприяючи захисту інтересів суспільства та держави, впливає на ефективність, якість та компетентність державної служби в Україні та її авторитет.

Таким чином, на нашу думку, підвищенню професійної етики державного службовця сприятиме удосконалення чинного законодавства в сфері державного управління, приділення більшої уваги морально-психологічному вихованню державних службовців, розроблення програм та рекомендацій щодо підвищення рівня професійної правосвідомості, професійної етики, регулярне проведення занять, курсів підвищення кваліфікації, практична робота з психологами, створення більш сприятливих умов праці та стимулювання за проявлені успіхи (напр., підвищення заробітної плати, нормований робочий день) тощо.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Фоменко Т. Регулювання етичних питань на державній службі: порівняльний аналіз канадського та українського законодавства / Т. Фоменко // Державне управління і місцеве самоврядування. – 2014. – № 1 (20). – С. 254–260.
3. Іншин М. Щодо визначення сутності державної служби як різновиду суспільно-корисної праці / М. Іншин // Право і безпека. – 2003. – № 4. – С. 39–42.
4. Про державну службу: Закон України: від 10 грудня 2015 року // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 43
5. Товмач А. Питання етики державних службовців / А. Товмач // Форум права. – 2015. – № 2. – С. 159–162.
6. Рудакевич М. Професійна етика державних службовців: теорія та практика формування в умовах демократизації державного управління: [монографія] / М. Рудакевич. – Тернопіль : Астон, 2007. – 398 с.
7. Верех С. Етика поведінки державних службовців: стан, проблеми і шляхи їх вирішення / С. Верех [Електронний ресурс]. – Режим доступу : kds.org.ua/blog/etika-povedinki-derzhavnih-sluzhbovtsiv-stan-problemi-i-shlyahi-ih-virishennya.
8. Бандурка О. Професійна етика працівників міліції: [навч. посібник] ; вид. 2-ге / О. Бандурка. – Х. : ХНУВС, 2011. – 262 с.
9. Парасюк В. Професійна етика слідчого органів внутрішніх справ: [навч. посібник] / В. Парасюк. – Львів : ЛІВС при НАВС України: Афіша, 2004. – 68 с.
10. Прикладна етика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : m.pidruchniki.com/12611108/etika_ta_estetika/profesiyna_etika.
11. Правила етичної поведінки державних службовців : постанова Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2016 року № 65 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/65-2016-%D0%BF>.
12. Кушнірюк В. Організація діяльності державного службовця: конспект лекцій / В. Кушнірюк. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. – 544 с.
13. Пузанова Т. Поняття та значення принципів державної служби / Т. Пузанова // Право і безпека. – 2009. – № 5. – С. 53–56.

